

Naratívy v novej tvorbe Jaromíra Novotného

Silvia L. Čúzyová

Silvia L. Čúzyová: Naratívy v novej tvorbe Jaromíra Novotného. In: *Ostium*, roč. 17, 2021, č. 3.

Tvorba českého maliara Jaromíra Novotného^[1] nie je u nás príliš známa ani reflektovaná, čím prichádzame o jej pozoruhodné momenty a s nimi spojené špecifické zážitky. Novotný patrí k nemnohým stredoeurópskym umelcom, ktorých meno rezonuje aj na medzinárodnej umeleckej scéne, vystavuje najmä v zahraničí.^[2] Zastupuje ho prestížna antverpská *Alex Vervoordt Gallery* a doma v Čechách potom aj pražská *hunt kastner gallery*.^[3] Aktuálnu tvorbu Jaromíra Novotného predstavil v druhej polovici leta tohto roku Dům umění mesta Brna na veľkej monografickej výstave s názvom *Ostatní se nemění*.^[4] „Súbor nových prác autora v oblasti monochrómej malby“ bol doplnený kolekciami špecifických fotogramov – kresieb vývojkou a svetlom na fotopapier – a tiež subtilných sadrových objektov. K priestorovým momentom výstavy patrili aj dve videá z posledného roku. Diela „môžeme pozorovať samostatne, ale tiež v ich vzájomných vzťahoch, súvislostiach a inštalačnom riešení ako jeden kompozičný a významový celok,“ uviedla v sprievodnom texte kurátorka výstavy Marika Svobodová.^[5]

Novotného malbám dominujú vrstvené „monochróme plochy, ktorých základom je farebné pole s neprítomnosťou deja“.^[6] Predchádzajúcou a vývojovo staršou fázou bola aj fáza zobrazovania, ktorú nasycovalo „autorovo žité prostredie, prítomnosť trojrozmernosti, či motív architektúry“^[7], postupne ju však vystriedala redukcia. Umelec sa úplne „odklonil od motívov a významov existujúcich mimo obraz a začal sa venovať podstate maliarskeho média“.^[8] Dlhodobou „prehodnocuje klasické možnosti transformácie a izolácie média malby od zobrazovacích praktík a je to stále nejakým prekvapivé. Bedlivá supervízia vylučuje všetko, čo by pôsobilo ako nadbytočné – pretože by mohlo byť významotvornou alebo dekoratívnou vizuálnou informáciou.“^[9] Divák stojaci pred dielami Jaromíra Novotného je v prvom rade konfrontovaný s „puristicky abstraktným myslením“, materializovaným cez hybridnú podobu malby. „Autor prostredníctvom výrazových prostriedkov redukuje malbu na jej základné fenomenologické hodnoty, ktoré ale práve preto, že sú predkladané v redukcii, provokujú a aktivujú myseľ“, tá následne „hľadá uchopovací kód pre reťaziacu sa a nadobúdanú skúsenosť. (...) Označujúce slová pri premýšľaní Novotného obrazov sa vyvážujú zo schematických syntaxí a vzpierajú sa tomu, aby ilustrovali videné.“^[10] Pokus o preklad videného do verbálneho odhalí sémantické nánosy. Devalvácia a nedostatočnosť slov, ktorá sa zdá byť v tomto prípade tristná, svedčí o tom, že na Novotného malbách sa dá niečo vidieť nekompromisne a len v priamej konfrontácii s nimi. Reprodukcia nefunguje pretože sprostredkuje len zanedbateľný zlomok diela, len čiastočnú predstavu o jeho forme.

„Abstrakcia: výtvarná forma bez sujetu a väzby na konkrétne objekty. Ambivalentne prítlačivá s významovým i dekoratívnym potenciálom, jedinečná aj ľahko napodobniteľná a použiteľná.“^[11] Pri mnohých podobách abstrakcie a pri ťažkostiach, ktoré nevyhnutne sprevádzajú jej verbalizovanie sa predsa občas nájde odvážlivec, ktorý/ktorá predstaví istú definíciu. Väčšina umelecky materializovaných podôb abstrakcie a jej významy však programovo zotrávajú v neuchopiteľnosti, čím vytvárajú zástup výnimiek nepotvrdzujúcich pravidlo. Pretože veci tu môžu byť úplne inak ako by sme čakali... Jaromír Novotný nebýva spokojný s rýchlym a skratkovitým zaradením svojej tvorby, pretože to zúži alebo zakryje možnosti čítania všetkých vrstiev, ktoré v jeho dielach sú. Netajú sa tým,

že „určitým interpretáciám by sa chcel vyhnúť“ a sám sa pokúša diskurz subtilne modelovať a korigovať tým, že dodáva určité „materiálne naratívy“, čím navádza na akurátnejšie čítanie, alebo na to, aby sa prípadné interpretácie držali viac v reálnom svete a menej v oblastiach duchovna. V tomto prípade sa javí ako ideálne, ak nie nevyhnutné interpretovať „spolu s umelcom“, možnosť dostať sa bližšie k individuálnej faktografii, adekvátnym kontextom a motiváciám, čím je východisková pozícia na interpretačné pokusy a objavy omnoho lepšia – pravdivejšia. Novotného abstrakcia súvisí so svetom, je v nej nevyhnutná a priama väzba na procesy, ktoré sa dejú v prírode, v ľudskom svete, v civilizácii. „Je to pevne a tesne naviazané, ako naklonená linka blízko pri okraji, nie je to operácia s nejakou abstraktnou myšlienkou, alebo nemusí byť. Je to niečo čo v realite nejak môže byť, ale nie je to tá linka, je to napríklad čakanie na vlak, keď vlak spomaľuje...“^[12] V dielach potom linka zastupuje určitý dej. „Keď sa človek na ten obraz díva, môžu sa mu pripomínať určité situácie, čím sa do toho dostáva aj emocionálna rovina, a nie je to len nejaká vykomponovaná vec. (...) Kompozícia – to sú všetko biologické záležitosti a niektorá je príjemnejšia než iná.“^[13] Nejde o žiadny chladný kalkul či formálny experiment, naopak, ide o intenzívne prežitý a intuitívne skomponovaný celok. Vo svete Jaromíra Novotného tak môžu byť dve nite v jeho obraze dvojicou figúr v určitých časopriestorových vzťahoch a dva pohybujúce sa svetelné body vo videu reprezentáciou jeho vysoko špecifického vnímania sveta. So sympatickým zmyslom pre humor nám potom v autorskej inštalácii nastraží do pohľadovej línie dva ružovkasté fotogramy ako „rodinný dvojportrét“.

„Jaromír Novotný je advokátom jednoduchosti, redukcie, upustenia od veľkých špekulácií a gest, advokátom sústredenosti na detail, konkrétnu úlohu a vytrvalé úsilie.“^[14] Opakovanie a princíp náhody je ďalším akcentom jeho tvorby. Pri opakovaní tu možno hovoriť „až o istom momente posadnutosti (v najlepšom zmysle slova)“^[15], a taktiež je tu prítomná „do určitej miery riadená“ náhoda. Zmnožovaním je možné zdôrazniť význam daného prvku, vyjadriť „súslednosť času a pohybu, alebo zachovanie continuity. Opakovaním jednotlivých elementov, ako sú bod, línia, alebo nejaký konkrétny motív či gesto, dochádza k významovým posunom – vzniká nová skutočnosť. Potreba repetície úzko súvisí s inštinktívnou potrebou poriadku.“^[16] Novotný je osobou naskrze racionálnou, v komentároch svojej tvorby však občas vyslovil, že „tak sa to logicky skĺbilo“ alebo že „si to tak vyžadoval materiál“. Napadne nám populárne tvrdenie, že umelec je nástrojom niečoho, čo sa cez neho môže alebo musí realizovať? Akurátnejšia však bude úvaha o tom, že individuálne umelecké mechanizmy a ich zákonitosti je ľahšie odhaliť a pomenovať s istým odstupom (z pozície interpretátora). Jednoducho, ak by tá skutočná podstata bola tvorcovi známa, tak by preňho nemalo zmysel to robiť.

Diela Jaromíra Novotného sú často označované za „zmyslové“ a platí to pre tvoriaceho autora i pre vnímajúceho diváka. V najnovších prácach vystavených v Brne predná vrstva maľby zakrýva subtilne vnútorné reliéfy materiálov. Autor necháva určité možnosti hoci len čiastkových priehľadov a vytesňuje veľkú časť obrazového diania na okraje formátov. „Všetko, čo sa tam deje, čo je tam vkladané (materiál, farby, štruktúry), je vizuálna a haptická objektová informácia a splýva to v jednu vec. (...) Nechcel som robiť s nejakým protikladom transparentný – hmotný, je to stále tá istá hmota. V hrubšej vrstve pôsobí hmotne a keď ju veľmi stenčíme bude priesvitná, pretože všetok materiál bude priesvitný, keď ho dostatočne stenčíme. Je to teda na rovnakej škále len v rôznych bodoch, ale nie je to v protiklade.“^[17] Priestorové obrazo-objekty, monochrómne alebo v odtieňoch bielej, predstavujú jedinečnú mnohvrstevnú prácu s plochou i významom. Vďaka čiastočnej priesvitnosti sú Novotného diela akoby neustále v pohybe. Transparencia môže byť v múzickom zmysle chápaná aj ako znenie farebného tónu. Svetelné vlastnosti diel prinášajú určité napätie. To dáva odvahu k pokusom argumentovať, že tieto obrazy skutočne majú svoje vnútorné svetlo. Ak nie v zmysle duchovnom, tak určite vďaka fyzickým vlastnostiam použitého materiálu. Tenkosť priesvitného materiálu na hranici existencie a neexistencie môže úspešne nahrávať komentárom o nadčasovej kvalite. Faktom je, že to neuveriteľné svetlo zo strešných svetlíkov výstavných miestností Domu umění v Brne určite zvädzalo myšlienky diváka do duchovných rovín, ale keď padlo podvečerné šero,

bolo paradoxne viac vidieť na samotné obrazy v ich konkrétnej materialite, a bolo to pre ne lepšie. Záver? Dávame nie zjednodušeniam a minimalizmu. Áno pre abstrakciu a princíp redukcie, ktorý je tu postavený na fyzických i mentálnych prežitkoch a mase práce pri materializácii diela. Množstvo skvelých objavov a vecí na premyslenie! Vlastne mi tie obrazy Jaromíra Novotného na záver pripadali príjemne „ukecané“ a ich špecifické príbehy autorom pred divákmi „klukovsky“ poskrývané.

Literatúra

JANOŠČÍK, V.: *Zadní světlo*. Dům umění České Budějovice, 2015. Viac na: <https://dumumenicb.cz/vystava/jaromir-novotny-zadni-svetlo-3/>.

VAŇOUS, P.: Rozhovor s Jaromírom Novotným: Vyklízím místo náhodě: In:

<https://fotografmagazine.cz/magazine/o-fotografii/profily/jaromir-novotny/>.

ROUSOVÁ, H.: *Abstrakce. Čechy mezi centry modernity 1918 - 1950*. VŠUP, Praha 2015.

SCHMIDT, N.: *Introdukce. Postní intervence v Akademickom kostole Nejsvětějšího Salvátora v Prahe*, Velká noc 2014. Viac na:

<http://www.farnostsalvator.cz/clanek/1706/jaromir-novotny-introdukce#.YTfCuogzZPY>.

MRÁZOVÁ, M.: *Ještě jednou, Prosím*. Telegraph, Olomouc 2021.

Mgr. Silvia L. Čúzyová, PhD.

Katedra pedagogiky výtvarného umenia

Pedagogická fakulta TU v Trnave

Priemyselná 4

918 43 Trnava

e-mail: silvia.cuzyova@gmail.com

P o z n á m k y

[1] Maliar Jaromír Novotný (1974) narodený v Českom Brode, vyštudoval Akademii výtvarných umění v Prahe (1993 - 1999), školu kresby Jitky Svobodovej a ateliér konceptuálnych tendencií Miloša Šejna. Viac na: <https://jaromirnovotny.com/about/>.

[2] Holandsko, Belgicko, Rakúsko, Nemecko, Švajčiarsko, Hong Kong, atď.

[3] Viac info na: <https://www.axel-vervoordt.com/gallery> alebo <https://huntkastner.com/>.

[4] Jaromír Novotný - Ostatní se nemění. Dům umění města Brna, 4. 8. - 3. 10. 2021, výstava predĺžená do 10. 10. 2021, viac na: <https://www.dum-umeni.cz/ostatni-se-nemeni/t8846>.

[5] Z tlačových materiálov k výstave. K výstave vyšiel aj pozoruhodný katalóg s textami M. Svobodovej a M. Petříčka.

[6] Václav Janoščík v sprievodnom texte k výstave *Zadní světlo*. Dům umění České Budějovice, 2015. Viac na: <https://dumumenicb.cz/vystava/jaromir-novotny-zadni-svetlo-3/>.

[7] Ibidem.

[8] Ibidem.

[9] Ibidem.

[10] Petr Vaňous v rozhovore s Jaromírom Novotným: Vyklízím místo náhodě: In: <https://fotografmagazine.cz/magazine/o-fotografii/profily/jaromir-novotny/>.

[11] Rousová, Hana: *Abstrakce. Čechy mezi centry modernity 1918 – 1950*. VŠUP, Praha 2015, s. 11.

[12] Viac vo videu k výstave:

<https://www.dum-umeni.cz/jaromir-novotny-ostatni-se-nemeni/t8913>.

[13] Ibidem.

[14] Norbert Schmidt: *Introdukce. Postní intervence v Akademickom kostole Nejsvětějšího Salvátora v Prahe, Velká noc 2014*. Viac na:

<http://www.farnostsalvator.cz/clanek/1706/jaromir-novotny—introdukce#.YTfCuogzZPY>.

[15] Václav Janoščík v sprievodnom texte k výstave Zadní světlo. Dům umění České Budějovice, 2015.

[16] Mrázová, Martina: *Ještě jednou, Prosím*. Telegraph, Olomouc 2021, s. 5 – 6.

[17] Viac vo videu k výstave:

<https://www.dum-umeni.cz/jaromir-novotny-ostatni-se-nemeni/t8913>.

